

Vážené čtenářky a vážení čtenáři,

hlavním tématem tohoto čísla časopisu *Paměť a dějiny* je vysílání zahraničních rozhlasových stanic do Československa v období totalitních režimů.

Hlasy z éteru sehrály mimořádnou roli již za druhé světové války, kdy se rozhlasové vysílání do zahraničí stalo pro všechny válčící strany běžným nástrojem propagandy. Pro příslušníky okupovaných národů představovalo vedle symbolického spojení s exilovou reprezentací také důležitý zdroj informací nabourávající informační monopol a v neposlední řadě povzbuzení v nelehké situaci. Stejný význam mělo zahraniční vysílání pro všechny národy, které po druhé světové válce postupně skončily v sovětském bloku.

Totalitní režimy bojovaly s vysíláním zahraničních rozhlasových stanic různým způsobem. Za druhé světové války byl v Protektorátu již od září 1939 poslech „cizího rozhlasu“ zakázán pod hrozbou káznice a za rozšiřování zpráv „zahraničních vysílačů“ hrozila dokonce i smrt. Komunistický režim pak vynakládal obrovské finanční prostředky na jejich rušení.

Do Československa od třicátých let 20. století postupně vysílala v češtině a slovenštině řada zahraničních rozhlasových stanic. V tomto čísle jsou představeny jen některé z nich, další zůstaly stranou pozornosti, jako například rozhlasové vysílání financované vládami Spolkové republiky Německo, Francie, Španělska, Kanady, Monte Carla či Portugalska. Na své autory čeká rovněž analýza vysílání stanic, které z Albánie, Jugoslávie a Číny kritizovaly situaci v Československu na konci 60. let jako výsledek údajného revizionistického spiknutí a zrady vládnoucí politické strany na pracujících. Mnoho posluchačů v Československu měly ovšem také zahraniční stanice, které česky a slovensky nevysílaly. A někdy je poslouchali i ti, kteří cizí jazyk neovládali. Jednalo se například o Radio Luxemburg, jehož hudební pořady fanoušci za železnou oponou milovali.

Do rubriky Studie a články přispěli svými texty celkem čtyři autoři. Jiří Křesťan přiblížil československé rozhlasové vysílání ze Sovětského svazu v letech 1939–1945. Za mikrofony v Moskvě, Ufě či Kujbyševě seděli čeští a slovenští komunističtí exulanti. Autor sleduje proměny vysílání kopírující velmocenské zájmy hostitelské země. Popisuje také atmosféru strachu v československé kolonii, jež zavládla po uzavření sovětsko-německého paktu v srpnu 1939. Připomíná i tragické osudy některých redaktorů při stranických čistkách na počátku 50. let.

Největší poslechovost v období nacistické okupace mělo československé vysílání z Londýna, které rozhlasová sta-

nice British Broadcasting Corporation (BBC) zahájila v září 1939. Ondřej Koutek ve svém článku zachycuje proměny tohoto vysílání, jeho ohlasy a osobnosti redaktorů, kteří se na vytváření programu podíleli. Roli řečníků si vyzkoušela také řada exilových politiků a vojenských představitelů zahraničního odboje. Mezi komentátory se zařadili Jan Masaryk, Edvard Beneš, Prokop Drtina, Hubert Ripka, Vladimír Clementis, Ladislav Feierabend, Ján Lichner, Sergěj Ingr, Rudolf Viest a řada dalších.

Vatikánské vysílání v českém jazyce, které nacházelo své posluchače především mezi křesťany, přiblížila Stanislava Vodičková. Zahájeno bylo v roce 1947. Mezi pravidelné přispěvatelé patřil například kardinál Tomáš Špidlík. Na webových stránkách ÚSTR byl v prosinci 2013 zveřejněn digitalizovaný archiv tohoto vysílání z let 1950–1992 (archiv slovenské redakce pracovníci odboru informatiky a digitalizace ÚSTR v současnosti dokončují).

Historii československé redakce Hlasu Ameriky, který patřil v období komunistického režimu k nejposlouchanějším zahraničním rozhlasovým stanicím, zachytil Prokop Tomek. Stejný autor napsal ještě několik článků, v nichž zúročil svůj dlouholetý zájem o hlavní téma tohoto čísla. Do rubriky Objektivem tajné policie přispěl popisem sledování ředitele zmíněné redakce Pavla Pecháčka v červnu 1986 v Praze. Napsal rovněž portréty dvou pracovníků RFE, kněze Msgre. Alexandra Heidlera a výtvarníka Miroslava Šaška, který je vedle malíře Antonína Málka představen v nové rubrice Galerie. Je také autorem rozhovoru s novinářem Petrem Brodem, který v 80. letech působil v československých redakcích BBC a RFE.

V časopise najdete i několik článků, které se věnují jiným tématům než výše zmíněné příspěvky. Například v rubrice Dokumenty jsou publikovány nedávno zveřejněné archivní materiály k sebeupálení slovenského vojáka Michala Lefčíka 11. dubna 1969 v Košicích.

Poprvé se čtenáři setkávají i s rubrikou Anketa, v níž se oslovené osobnosti budou vyslovovat k různým aktuálním tématům. Tentokrát v ní odpovídala pětice uchazečů o post ředitele/ředitelky ÚSTR.

Na závěr naše věrné čtenáře a čtenářky upozorňujeme, že časopis má od ledna tohoto roku také svou facebookovou stránku. Na jeho internetové stránce, která je dostupná na webovém portálu ÚSTR, můžete najít rejstříky všech doposud vydaných textů podle rubrik a již více než stopadesáti autorů.

Příjemné chvíle nad časopisem Vám přeje

Petr Blažek

